

Протоколи

З'їзд Послів і Голов Закордонних Місій Української Народної Республіки, скликаних Міністром Закордонних Справ

А. Ніковський

у
Рідгеті

— 19 $\frac{18-20}{\text{VIII}}$ 20 р. —

1

П Р О Т О К О Л

нарад Послів і Голов Закордонних Місій Української
Народньої Республіки, скликаних Міністром Закордон-
них Справ А. НІКОВСЬКИМ

у

В і д н і

18-го серпня 1920 року.

П Р И С У Т Н І   Н А   Н А Р А Д І   Б У Л И .

А. НІКОВСЬКИЙ	Міністр Закордонних Справ
К. БАРАНОВСЬКИЙ	Міністр Фінансів
Г. СИДОРЕНКО	Посол у Відні
Д-р. Р. СМАЛЬ СТОЦКИЙ	В.о. Посла-Радника в Берліні
М. ВАСИЛЬКО	Голова Місії в Швейцарії
М. СЛАВІНСЬКИЙ	" " " Чехо-Словаччині
А. МАРГОЛИН	" " " Англії
А. ЯКОВЛІВ	" " " Голандії і Бельгії
М. ЛЕВИЦЬКИЙ	" " " Греції
М. ГАЛАГАН	" " " Угорщині
С. ШЕЛУХИН	Сенатор
А. ШУЛЬГІН	Член Париської Делегації
Д. АНТОНОВИЧ	б. Посол в Італії

105

Відкривши наради п.п. Послів і Голов Закордонних Місій Української Народньої Республіки, Міністр Закордонних Справ п. А. НІКОВСЬКИЙ прочитав свої повноваження від Українського Уряду, що до своєї місії за кордоном до Посольств і Місій, до Членів Директорії Української Народньої Республіки, а також свої уповноваження до ведення політичних і фінансових справ Української Народньої Республіки за кордоном і звернувся до всіх Послів і Голов Місій з привітом від Уряду Української Народньої Республіки.

Після короткого з'ясування стану подій на Україні п. Міністр Закордонних Справ зауважив п.п. Послам і Головам Місій, що перед нами тепер стоїть два основні шляхи: перший, - наша армія являється для нас великою річчю і ця наша армія буде служити основою для відбудови нашої великої України; другий шлях - це як найширша пропаганда і поширення дипломатичної праці за кордоном для охорони інтересів нашої Української Народньої Республіки.

Що до політичного моменту, то правда, що він є тепер тяжкий для нашої справи через розбиття наших політичних сил і розбиття також дипломатичної закордонної праці, але п. Міністр і приїхав для налагодження тут цієї праці за кордоном і з огляду на це, Уряд Української Народньої Республіки звертається до п.п. Послів і Голов Місій оглянутися і розподілити ролі за кордоном так, щоб ми виступали в основі як державна нація - це є загальне бажання нашого Уряду.

Зазначивши ще раз про важке становище наше як там так і тут за кордоном, п. Міністр твердо заявив п.п. Послам, Головам Місій, що ми, не дивлячися на сучасне тяжке становище, всеж таки повернемося на Україну. Наш нарід, не дивлячися на своє перебування під Денікини і більшовиками, тепер цілком національно свідомий і сам прагне до самостійної Української Народньої Республіки, яку і відбудує сам, своїм мужицькими руками.

Що до повстанського руху, то п. Міністр зазначив, що цей рух лиш руйнує всяку чужу збройну силу, алеж і не буде Держави і що до формування політичного світогляду не може йти без регулярної армії. При цьому було п. Міністром підкреслено, що за кордоном пробувають тисячі інтелігентних кваліфікованих робітників, які моглиб принести

своєю працею багато неоцінного для відбудови Української Народньої Республіки і які одначе провадять злу працю дискредитації нашої державности.

По питанню договору нашого Уряду з Поляками п. Міністр з'ясував відношення нашого громадянства на Україні до цього договору. Польща являється нашими воротами в Європу і тому, наприклад, Київські громадяни дивляться на цей договір як на один з етапів до відбудови Української Народньої Республіки. При цьому п. Міністр прочитав зборам договір нашого Уряду з Поляками. Були обговорені головні пункти договору.

(Підчас читання цього договору і обмірковування його секретарі не були присутні на нараді)

Далі п. Міністр поінформував збори, що селяне дуже коректно відносилися до поляків і без перешкод перепустили польське військо через свою територію. Можлива контрфорензива польська і через те можливий перегляд цього договору на нашу користь. При цьому п. Міністр звернув увагу п.п. Послів і Голов Місій на вироблення тієї політичної програми, яку можнаб тепер прийняти тут за кордоном і в наших політичних інституціях.

Україна як оказалось не витримала своєї величини і тому може бути зараз не соборною, а лише самостійною. Такою вона повинна бути.

Ми мусимо як найактивніше працювати також і над розбудженням інтересів до У.Н.Р. і упограничених сусідів - з окрема у Чехо-Словаччини. Але основною орієнтацією під сучасне тяжке становище наше за кордоном, мусить бути орієнтація УКРАЇНСЬКА і колиб стався розділ ролей, то ми добилисяб того, чого добились інші нації. Всяка ясно визначені " марка " на нас плодить нам в Європі ворогів, які розхоложують і наших друзів.

Що до Балтійської Конференції, то п. Міністр в своєму докладі зазначив, що ця Конференція особливої ваги для нашої справи не додасть і тому надії на безпосередню користь від неї не треба чекати. В докладі про бої нашого війська з більшовиками і можливість катастрофічного кінця цієї боротьби, то п. Міністр гадає, що військо мо-

266

глоб пробитися на Україну. Наш Уряд має задоволення від польського Уряду що про видачу більшовикам Українського Уряду з боку поляків не має бути речі. П. Міністр припускає що на більшовицькі умови польський Уряд певно ^{не} погодиться, переговори будуть зірвані і почнеться контрофензива. До того наша армія не пішлаб на положення повстанців і так само не пішлаб на розброєння з боку більшовиків. Комбінація походу на Одесу, її заняття й виступу з-відти проти більшовиків є можливою. На Херсонщині є багато повстанців, озброєних селян і німецьких козаків, яких можна рахувати налічиться до 40 тисяч чоловік. Цей крок мавби успіх колиб було порозуміння з Врангелем, який вже робив заходи коло нашого Уряду і шукав з ним порозуміння. Стратегічна наша умова з Врангелем можлива і тому інформаційного характеру перетрактації з ним ведуться. Самим важним для добровольчої армії було і буде завжди забезпечення тилу і тому Врангель, розуміючи це, робит заходи до порозуміння з нашим Урядом. На разі Врангель горниться до Донщини і Кубані і радо віддавби Одесу Українцям. Кубань з Чорноморщиною визнана нами незалежною Республікою і зі свого боку вона так само визнає і нас. Цей договір мабуть вже підписаний представниками нашого Уряду і представниками Кубані.

Далі п. Міністр довів до відома, п.п. Послів і Голов Місій, що фінансове становище на Україні і тут за кордоном дуже тяжке і надій або виглядів на видобуття грошових засобів майже нема. Нам треба підобратися і тому наші представництва треба скоротити як мога більш, але так щоб робота за кордоном не стала, а навпаки на кошт скорочення персоналу щоб сама робота шильніш розвинулася.

П. Міністр Закордонних Справ звернув увагу п.п. Послів і Голов Місій на важність цих нарад, постанови яких він буде старатися перевести перед нашим Урядом. З огляду на важність цих нарад п. Міністр і запросив на наради також крім Послів і Голов Місій де-яких інших наших видатних діячів.

Що до повноважень Членів Директорії У.Н.Р., то такі повноваження були їм дані лише за кордон для біжучої урядової роботи, як для представників Верховної Влади, але не для Верховної Влади. П. Міністру здавалося, що Члени Директорії можуть повернутися до Уряду. Далі п. Міністр звертається до п.п. Послів і Голов Місій за порадою як можна тактично

3

загадодити справу з виступленням Члена Директорії Макаренка в пресі /Боротьба ч.12/. На цім і скінчився доклад Пана Міністра Закордонних прав А. Ніковського п.п. Послам і Головам Місії за кордоном, а також і присутнім при цьому діячам.

Пан Міністр Фінансів Барановський запитує п. Міністра що до на-лого відношення до большевиків. п. Шульгін цікавиться нашим відношен-ням і відношенням до нас Англії, Франції і Італії і пропонує перед-себатою вислухати наших представників в цих країнах, а також слід-було-б на його думку вислухати наших представників, які були в Спа-ні. Міністр Зак.С. на запит п. Міністра Фінансів відповідає, що наш Уряд-безпосереднє переговорів з большевиками не веде. Наш Генеральний Штаб-ів й веде ^в цій справі переговори з Польським Штабом і відповіді в-справі мирних переговорів з большевиками ми маємо.

Голова Празької Місії М. Славінський запитує п. Міністра Зак.С. чи дійсно наш договір з Поляками був їми переведений в життя, але-чи він був їми ратифікований. П. Міністр З.С. на се відповідає, що дого-вір між нами й Поляками формально не е ратифікований, але підписа-ний.

П. Голова Швейцарської Місії м. Василько поясняє, що цей договір-ув в закордонній Комісії і п. Грабський із за него зложив свій манд-ат.

Голова Празької Місії п. М. Славінський запитує п. Міністра: чи-рім цього договору були які і зовсім такмі точки, як про це було умі-єно в пресі. п. Міністр не підтверджує цього.

п. Голова Місії в Будапешті Гадаган запитує: чи не були зробле-ні п. Міністром З.С. які кроки до порозуміння з Директорією, які були б-аслідки зірвання договору, а також просить поінформувати про заареш-тування Поляками нашої Влади в Станиславові. На се п. Міністр З.С. від-повідає, що поведінка Члена Директорії Швеця супроти Уряду е конкретна-на до Члена Директорії Макаренка, то цей останній явно виступає проти-Уряду. Його позиції п. Міністр не зрозумів і думав з ним порозумітися, але після того, як зобачив в часописі "Боротьба" ч.12 його нельойаль-ний виступ, то не пішов до нього і в цій справі хотів порадитися з п.п. Послами і Головами Місії. Що до договору з Поляками, то у Поляків е різ-

Заб
ні партії, які є проти цього договору і невдачу Пільсудського приписують до договору між Українцями і Поляками. В Станіславові Українське населення дуже добре відносилось до нас і це дало повід Польській Команді в Станіславові надіслати різні доноси на нас до Львовського Польського Військового Уряду. На приказ звідти нас було всіх заарештовано о 2-ій год. ночі, тримано ле-який час під арештом, а відтак відправлено потягом до Ряшова, де нас зараз же випустили з перепросинами. Польською Владою було переведено слідство в справі цього арешту і винних пограмо.

Радник Берлінського Посольства Д-р Роман СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ запитує про галицьку справу. На цей запит п. Міністра відповідає, що саме життя поставило Галицьке питання. Перед Польським Урядом ми поставили такі самі умови, які поставили нам Поляки у нас. Справу адміністраційну прийшлося залишити. Ми бажали від Поляків своєї адміністрації і мирних відносин Поляків до Українців. Справа Галичини не в наших руках, а лише в міжнародних, бо Польща одержала від Антанти тільки мандат на Галичину.

Сенатор Сергій Шелухін запитує п. Міністра відносно чуток про інцидент з прийомом у п. Вітоса - очікування 2 год. і не прийаття наших представників. п. Міністр Зак. Справ заперчує цей факт.

п. Голова Лондонської Місії Марголін заявляє, що це наша вина, що Галичина віддана Польщі. На се Міністр відповідає йому, що це цілком не наша вина, а Антанти, яка віддала Галичину Польщі і яка одержала на це мандат.

Радник Посольства в Берліні Д-р Смаль-Стоцький запитує, як стоїть наша урядова політика тепер до договору між Поляками і нами і чи були які переговори при заключенню цього договору з представниками Антанти. На се п. Міністр відповідає, що він не брав участі в заключенню цього договору і тому цих подробиць не знає, але бажає, щоб цей договір наш Уряд зберіг, маючи в ньому велику користь для себе. Далі що з Поляками не було економічних бумов. З французькими представниками були переговори лише до різних поставчань нашої армії.

Радник Посольства в Берліні Д-р Смаль-Стоцький пропонує намітити ряд точок нарад. п. Міністр З.С. пропонує вислухати доклад п. Міністра Фінансів Барановського, яко інформаційну точку. п. п. Посли і Голови Місій на це погоджуються.

п.Міністр Фіансів своєю промовою підкреслює, що він обняв пост Міністра Фіансів в дуже тяжкий момент, коли ми втратили свою територію. п.Міністр інформує в справі позички в Польщі для нашої армії, про нашу експедицію і друкування українських грошей в Варшаві, про гроші за кордоном: корони і марки і в справі заключення договору б.Міністром Фіансів Мартосом за визволення грошей в Берліні. Що до справи визволення цих грошей, то справа є дуже тяжка, бо Німці, не вдоволені заключенням нами договору з Поляками. В справі гривень, надрукованих в Німеччині, то ця справа так само стоїть в тісному звязку з визволенням грошей. Великі перешкоди ставить Версальський договір. Що до грошей в Угорському Банку, то Угорський Уряд частину цих грошей затримав, а з отриманням дальших рат з Банку справа стала на мертвій точці із за бойкоту Угорщини. Справа отримання грошей з Австрійського Банку також тяжка, але цієї справи офіційно перед Австрійським Урядом не порушалося. На разі з цих грошей можна дістати 15 мільонів на друкування наших книжок. Справа грошова української каси в Берліні є зла, бо крім великих претензій нема нічого. Крім цього наложено арешт на наше майно в Німеччині: авто, друкарські машини, літаки. Далі п.Міністр Фіансів поінформував про продаж чаю і що до цього часу ніде не зробилося нічого, але витратилось вже багато. Справу продажі цього чаю доручено п.Голові Швейцарської Місії м.Василькові. З продажем друкарських машин також важко із за загальної кризи в Німеччині. Так що являється повна відсутність грошей за кордоном в сучасний момент. З позичкою так само не удасться нічого зробити при сучасній загальній нашій ситуації. Наприкінці п.Міністр Фіансів поінформував коротко, що до ревізії п.Супруна і що ця ревізія дала вже матеріал, на підставі якого тепер вже можна притягнути п.Супруна до суду, але п.Міністр хотів вийти з ним до мирного порозуміння, яке розпочав вже перед тим б.Міністр Фіансів Мартос.

Сенатор Сергій Шелухін повідомляє, що п.Супруном був висланий до нашої Місії в Парижі також один фальшивий чек.

п.Голова Швейцарської Місії Василько докладно з'ясував закупку чаю. Помилки зроблені при закупці п.Супруном. Наприкінці п.Василько заявив, що надій зараз на продаж цього чаю немає, бо мусли-б продавати його з втратою грошей.

405

Що до справи визволення грошей з Угорщини, то цю акцію п. Голова веде разом з Послом п. Сидоренком. Так само цю справу в Австрії п. Голова веде в порозумінні з Віденським Послом п. Сидоренком і просив аудієнції у Австрійського Міністра Закордонних Справ п. Реннера для нашого Міністра З.С. п. А. Ніковського і на його думку, справа ця буде полагоджена прихильно. Голова Місії в Голландії і Бельгії п. Яковлів доводить до відома, що в липні 1919 року п. Супруном було покладено в Амстердамський Банк на рахунок Міністерства Закордонних Справ 1.400 гульденів, з яких половина цієї квоти 17/IX взята була п. Супруном на виплат за чай. п. Посол Віденського Посольства Сидоренко з'ясував історію і стан того військового фонду, який знаходиться при Віденському Посольстві. Про витрати, зроблені бувш. Міністром З.С. В. Темницьким на ріжні Місії за кордоном і передати цього фонду б. Послові при Віденському Посольстві п. Ліпінському. Сей фонд був заснований в такий спосіб: був. Посол у Відні п. Ліпінський дістав літом 1919 року акредитив на 50 мільонів корон, які були асигновані в розпорядження Військового Міністра на закупню військового майна за кордоном. Частина цих грошей вичерпувалась і на розпорядження б. Міністра З.С. Темницького решта цього фонду 26 липня була передана Члену "Дніпросоюза" п. Сербиненку, а це складає 16 мільонів 157 тисяч 206 нештємпельованих корон і 8.000.000 штємпльов. корон. Решта цих грошей була витрачена на купівлю 204.735 амер. доларів /в розмірі 8.511.632 -кор./, -3.000 рум. лей, 273.682. кор. і 50 гел. штємп., і 65.000 нештємп. корон. Ліквідація була переведена б. Радником Посольства Полетикою в жовтні: 29.100 доларів по курсу 75 кор., 20.000 доларів по курсу-80. корон і 10.000 доларів по курсу-82 кор. Директору Загального Департаменту Міністерства Закорд. Справ п. Багріновському було також видамо 24.065 доларів і 20.500 доларів також. Таким чином з військового фонду залишилося лише 101.060 доларів, 3.000 рум. лей і решта в коронах, які поступили на розхід Посольства. При перебранню Посольства Скарбник Посльства не здав мені всіх тих грошей, а лише передав в січні с.р. 50.000 доларів. Решту доларів Скарбник Біленський перевів до Стокгольму, як він мені говорив. Квота цих доларів виносила 51.060 доларів. Як потім оказалось, Скарбник

цих долярів нікуди не переводив, але спекулював іми тут у Відні і тримав їх в Банку. В квітні ц. року я поставив ультиматум Скарбникові, щоб він здав ці гроші, але він цього не виконав і покінчив самогубством. Тепер з того всього фонду залишилося на це число лише 12.000 долярів і дрібні квоти, які знаходяться на видатках Посольства. Так само Посол п. Сидоренко поінформував, що на його рахунку в Парижі лежить коло 30.000 франків. Радник Посольства в Берліні Д-р Смаль-Стоцький доводить до відома, що хоча фонди так само були в розпорядженні Посольства, але ті фонди були в розпорядженні лише Посла і через те він за них нічого не знає. Голова Місії в Празі М. Славінський переказує за отриманий фонд на військові нужди в квоті 251.000 корон. Був. Міністр Фінансів Мартос дав право на витрату з цього фонду на потреби Місії і з цього фонду вже нічого не залишилося. Посол у Відні п. Сидоренко поясняє, що гроші з військового фонду видавалися лише позичково. Обстоє розв'язання цього фонду цілковито, бо із за цього фонду Посольство має багато неприємностей. Голова Місії в Празі п. Славінський дає пояснення в справі залишившогося фонду від бун. Голови Місії в Лондоні п. Саховського, який розійшовся ще в 1919 році. Міністр Фінансів п. Барановський зазначає, що дійсно з приводу військового фонду вишло багато непорозумінь. Сам він цим фондом не розпоряджався і не давав жадних розпоряджень. Голова Місії в Будапешті п. Галаган просить поінформувати його як Представника на Угорщині про всі ті операції, або заарядження від нашого Уряду на Угорщині. п. Сенатор Сергій Шелухін доводить до відома, що у Відні є на 20.000.000 корон військового маіна. На цій нараді п. Міністр З.Справ А. НІКОВСЬКИЙ закінчив, збори закрав і призначив слідуєче засідання на завтра о 1/2- 12 години.-

П Р О Т О К О Л

нарад Послів, Голов Закордонних Місій Української Народньої Республіки, скликаних Міністром Закордонних Справ А. НІКОВСЬКИМ у Відні 18-го серпня 1920 р.

Продовження нарад 19-го серпня 1920 р.
о 12 годині.

ПРИСУТНІ БУЛИ:

А. НІКОВСЬКИЙ	Міністр Закордонних Справ
Х. БАРАНОВСЬКИЙ	Міністр Фінансів
Г. СИДОРЕНКО	Посол в Австрії
Др. Р. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ	Радник Посла в Німеччині
М. ВАСИЛЬКО	Голова Місії в Швейцарії
А. МАРГОЛІН	" " " Англії
М. СЛАВІНСЬКИЙ	" " " Чехо-Словаччині
М. ЛЕВИЦЬКИЙ	" " " Греції
А. ЯКОВЛІВ	" " " Голяндії і Бельгії
М. ГАЛАГАН	" " " Угорщині
С. ШЕЛУХИН	Сенатор
А. ШУЛЬГІН	Б. Член Паризької Місії
Д. АНТОНОВИЧ	Б. Голова Місії в Італії

6005
Наради відкрив п. Міністр Закордонних Справ А. НІКОВСЬКИЙ і пропонував такий порядок наради:

1. Польсько-український договір;
2. Самостійність Ікраїни і політична акція в звязку з нею;
3. Орієнтація;
4. Верховна Влада;
5. Фінанси;
6. Скорочення Місії;

П. А. Шульгин забирає слово до точок нарад і вносить поправки, які приймаються паном Міністром.

Пан Голова Празької Місії М. Славінський коротко інформує про наради Ліги Націй.

Пан Міністр З.С. просить висловлюватися всіх по суті до точок нарад, позаяк він є досить поінформований відносно політичної ситуації за кордоном з інформацій п.п. Послів і Голов Місії і ставить на обговорення першу точку наради: заключення договору в звязку з самостійністю України і принципом поки-що "несоборности".

Пан Сенатор Шелухин забирає слово і каже, що через заключення договору з поляками ми нажили за кордоном багато собі ворогів. Наприклад, ті англичани, з якими йому приходилося після заключення цього договору говорити, отверто висловили йому таке: "Ви пішли під покров нашої утриманки і ми тепер не знаємо з ким ми маємо говорити". Крім того, в цьому договорі він помітив два неприємні для нас моменти. Перший момент - це невираність в обгрунованості нашої державности в договорі і другий момент - це відступлення частини нашої території полякам. Можна також сказати, і про невираність прав нашого народу на зайятих поляками територіях. На його гадку, це договір з поляками не дав нам великого плюсу.

П. Голова Празької Місії додає, що цей договір з поляками відбився недобре особисто на ньому і йому, як предст. внику Чехо-Словаччини приходиться дуже тяжко. Але цей договір зробив для нас дуже багато і один визначний політичний діяч з групи Крамаржа в одній розмові з приводу цього договору заявив, що з нами після заключення цього договору будуть числитися. До цього п. Голова додає, що із вну

трішнього боку цей договір дав нам реальний ґрунт для закордонної політики. Після довгої боротьби за існування нашої самостійности-це в перший раз ми знайшли реальний ґрунт для нашої політики. Він погоджується з тою гадкою п. Міністра З.С., що Балтійська Конференція не дасть для нас реальних наслідків, алеж ця Конференція може привести до Чорноморської Конференції, яка для нас напевно дасть багато. Він зазначає, ще раз, що цим договором ми в перше напевний ґрунт наших відносин з сусідами і порівнює нашу ситуацію з періода I/IV. і тепер, коли ми маємо регулярну армію і зносини через заключення цього договору. На його гадку, ця боротьба скінчиться так: або большевизм залле Европу, або Европа мусить скінчити з большевизмом. І власне цей довір поставив нас на ясну дорогу, на той бік, який виступає проти большевизму. Що до нашої суверенности, то старої вже нема і вона тепер переживає кризу, але є суверенність другого порядку: людскість зближує сима суверенність. Далі він витає справу Конституанти, яка розв'язує, на його гадку, нам руки і ми повинні шукати такої суверенности, яка йде иншими шляхами. Союз народів веде до федерації народів. Повідомляє, що ведуться переговори Румунії з Юго-Славією відносно заснування Антанти Східньої Европи.

Голова Місії в Угорщині п. Галаган розглядаючи договір з поляками і маючи на увазі ті колосальні жертви, які понесені нами і поляками, він не добачає наслідків зреалізування цього договору і що, ані з боку польського, ані з українського не було видно щирости відносно додержання умов цього договору. Після заключення цього договору ми не знайшли підпертя у Франції і тим самим стратили все. Франція тепер вже визнала Юго-Росію, визнала Врангеля-а не Україну. Далі, цей договір з поляками роз'єднав нас з Галичанами, а це є великий провал. Колиб цей договір був конче потрібним то його треба було зробити з порозуміння з Галичанами, бо тепер до такого порозуміння не можна ніяк дійти. Таке непорозуміння до цього часу ще більш озлобило населення і ще більш заплутало розв'язання галицького питання. Недосягнення у відповідний час, після заключення договору, порозуміння з Францією, нещирість в переведенні цього договору з боку поляків, які не хочуть стати з нами в порозуміння - це є негативні наслідки цього договору. Коли п. Міністр З.С. стоїть і да-

лі на цій позиції відносно договору, то наше становище тяжке, бо ця орієнтація понесла крах. Пан Міністр З.С. зазначає, що дійсно цей договір ^мскоплює наше становище.

Пан Голова Місії в Лондоні п. Марголін пригадує, що він ще на Україні звернув свою увагу на, так звані, Чорноморський Союз і що сходина деяких представників Чорноморських Держав, як наприклад Грузії і Айзеберджану, відбувається досить часто в Лондоні. Він також буває присутнім на них. Далі він повідомляє, що Німці бажають конче знести зовсім утворені балтійські держави, щоби мати безпосередній доступ до Москви. На його гадку, Чорноморсько-балтійський союз треба відкинути.

П. Сенатор С. Шелухин інформує відносно Чорноморського союзу і заявляє, що в Парижі нема тепер у нас зносин з цими представниками після відомого виступу там графа Тишкевича. П. Міністр З.С. зазначає, що наше Міністерство З.С. має зносини з представниками цього союзу і вони все більш звертають очі на Україну.

П. Міністр Фінансів Х. Барановський стоїть на тій позиції, що заключення договору з поляками є наш вихід зі скрутного становища, в якому ми було опинилися, бо іншого виходу не було. Цей договір дав нам Київ, нас визнала Фінляндія, Литва і що наслідки заключення цього договору були для нас дуже добрі також і за кордоном. Німецькі купці охоче бралися вести товари на Україну, рахуючись після цього договору з нами як з Державою. На його гадку, сучасна політична ситуація так складається, що нам і надалі конче треба залишити за собою цей договір. Договір з Англією майже вже анульований через послідні події і склавшуся ситуацію. Цей договір з поляками не міг змінити умов що до Галичини, бо справа Галичини була вже вирішена самою Антантою. Далі п. Міністр Фінансів зазначає, що перспективи з цього договору для нас дуже добрі, бо цей договір висунув нас широко в Європу і тепер є можливим заключати договори з різними державами і вести переговори і тому, на його гадку, наш Уряд не повинен рвати цього договору.

П. А. Шульгин, б. член Паризької Місії, заявляє, що він був великим скептиком до тої війни, яка розпочалась між нами і поляками

проти большевиків. Але, виходячи з реальної ситуації на Україні, нам треба і далі боротися з большевиками. Ми musiли і зараз musimо шукати чогось розумного і творчого для цієї боротьби, бо всякі повстанці руйнують лише творчість а не будують і тому, навіть для цього тільки, нам був необхідний договір. На його гадку, Польща зможе протриматися ще 3-4 місяці і не буде вже так раптово відступати, а ми за цей час мали б змогу zorganizувати у себе добре військо, яке потім боролосяби саме на Україні проти большевиків. Сучасна ситуація в Англії і Франції зробила нам там політичну невдачу, але, поки війна ще продовжується, справа наша ще не вирішена і тому треба зберігти за всяку ціну наше ядро і чекати щасливого моменту в Європі, бо поки наш нарід бореться далі, ми musimо продовжувати далі і нашу справу. Наша Франція у Франція не стоїть так зле, як то думають, але правда, що наш договір з поляками не був як слід використуваний в Парижі. Визнання ж Францією Врангеля - це не є ще "неділіма Росія", це лише ядро для організування твердої влади у Росії. Наприкінці пан Шульгин додає, що нам треба і далі продовжувати свою роботу в цьому напрямку і конче треба ясно і твердо стояти цілком на цім договорі.

П. Радник Др. Смаль-Стоцький, який виконує зараз обовязки Посла в Німеччині, заявляє, що на польсько-український договір можна дивитися ріжно, але ж має бути один великий жаль до нашого уряду, що він своєчасно не повідомив про договір Послів. Цей договір був майже зовсім не використаний ні тут за кордоном ні так само і самим Урядом. Наш Уряд повинен би ширше його виготовити і звійти в порозуміння з Румунією, Кубаню і Р^Данштагами. На його гадку, ми і потерпіли лише тому, що не використували, як слід, цього договору, приставши цілком до антантської політики. Ми musimо мати Посольство і зручних дипломатів у Франції і там шукати шляхів для нашої справи, а як ні-то стати на радянську платформу і шукати порозуміння з самостійницькими елементами на Україні і взагалі шукати порозуміння з комуністами. Нам нема чого боятися комунізму. Так само на цьому ґрунті стоять і німці, жаліючи, чого вони раніш не входили в переговори з комуністами. Що до Врангеля, то ця справа лише тактики і з ним наш Уряд мусить порозумітися. З огляду на те, що військова інтервенція Антанти проти больше-

805
виків, на його думку, неможливо, що він не бачить жадної цілі для ведення польсько-української війни проти большевиків. Ми мусимо також звернути увагу на інтернаціональну силу, на яку мають вплив большевики. Остання орієнтація, яку ми тепер ведемо, викликає в Німеччині до нас ненависть. Німці не раз йому говорили, що вони мусять знищити новоутворені балтійські держави, але що до України, то вони не мали б нічого, як би вона повстала. Отже, коли ми будемо йти своїм старим шляхом, то тим самим ми стратимо симпатію до себе Англії і Німеччині. Крім того для успішності праці нам конче треба як найскорше упорядкувати наші закордонні справи, бо в останні часи ми маємо за Кордоном багато різних Українських Урядів (як їх можна назвати), а саме: наші комуністи, член Директорії Макаренко, Вітик і Західня Область. Посли мають великий клопіт з цими Урядами і це вимагає негайного полагодження. Треба порозумітися з ними так, щоби за кордоном всіма нами велася лише загальна українська справа. Наш договір з поляками мав в Німеччині також і добрі наслідки відносно нас, бо німці побачили, що ми є сила і через те почали робити з нами формальні договори. П. Смаль-Стоцький цілком стає на англійсько-німецьку лінію, що до нашої політики.

Пан. Славінський, Голова Місії в Празі, зазначає, що ми майже всі твердимо про визнання Врангеля, але в дійсності ^{ли} це не є визнання як уряд цілої Росії і що термін "Юг Росії" не є рівнобіжний з терміном "Україна" і що визнання його ^{прав} на Юг Росії ^{ще} не є визнання його прав на Україну.

П. М. Левицький, Голова Місії у Греції, дає короткі пояснення що до Чорноморської комбінації і що Греція так само вважає себе приналежною до Чорноморських держав і в Греції ще рік тому назад говорили про можливість чорноморської федерації. На його гадку, із всіх чорноморських держав будуть міцними Україна і Греція і через те таку федерацію Греція зустріне безумовно прихильно. В інтересах Греції, як так само і Англія те, щоб Велика Росія не доходила до Чорного моря. На його погляд, Врангеля не треба допускати на Чорноморську нараду, щоб він не знищив нашої акції в Греції. Греки дуже бояться Великої Росії, як так само і большевиків. Польсько-український договір Греки привітали надзвичайно тепло, побачивши що ми

орієнтуємося не на велику Росію, а на Варшаву.

П. А. Яковлів, Голова Місії в Голандії і Бельгії, зазначає, що голандська опінія, яка стоїть осторонь від всього, оцінила польсько-український договір по суті до відношень обох народів і що цей договір дасть добрі наслідки лише тоді, коли польський уряд не буде заціпати українського демократичного Уряду. Бельгія віднеслася до цього договору лише офіційно. Польща в той час користувалася там великими симпатіями, алеж це скоро минуло, бо більшовики використували національне почуття Бельгійців. В Бельгії є дві течії, так звані антантська і русофільська. Соціалісти перестали писати про Україну після того, як більшовики повели наступ на поляків, що торкається самого договору то п. Яковлів бачить лише одно: цей договір хоча й підписаний українським і польським урядами, але ж ні одна сторона не додержала цього договору і не було ані одного моменту, коли б польський уряд не ламав би цього договору. Теж саме було і в Спа, де польський уряд не дав доказів визнання цього договору. Східна Галичина не була прилучена до Польщі сим договором, це прилучення є об'єктом міжнародного становища. Соборність України можна буде здійснити через попереднє визнання малих держав, наприклад: Кубані, і в такий спосіб можна буде перевести справу з Галичиною.

П. Гр. Сидоренко, Посол в Австрії зазначає, що польсько-український договір є факт і ми мусимо з цим фактом числитися. Зупинимось над тим, що цей договір дав і що він може нам дати в майбутньому. Саме головне, що він нам дав-це є визнання нашої самостійности. Це є те за що ми боремося цілий час. На занижання, чи можемо ми надалі використувати цей договір, я можу відповісти так: наша справа у Франції останніми часами поведена не добре, але, змінивши де що, ми зможемо досягнути ще там багато чого. Наша велика помилка була завжди в тому, що ми завжди орієнтувалися на одну ставку і завжди її програвали. І тепер з промови Послів і Голів Місії я бачу, що більшість голосів за англійсько-німецьку лінію. На мій погляд що коли ми тепер будемо і далі вести одностайну політику, то так само програємо справу, як і до цього часу ми програвали. Правда, можна взяти за головну лінію на Англію і Німеччину, бо я і сам прихильник до цього, але ж конче треба нам працювати також і з Францією. Головною засадою нашої

905
дипломатичної праці мають бути самостійна Україна. Ми боремося за самостійну Україну, але на жаль на нарадах ми чуємо про якусь федерацію. Тоді не варт нам вести далі боротьбу. І не федерація, а лише союз Чорноморських держав мають бути нашим принципом. Ми мусимо і далі стояти на ґрунті самостійності України і вести далі боротьбу лише за її самостійність.

Після цього п. Міністр З.С. зазначив, що наші дебати мають йти лише в полі критики договору і що з ним тепер треба рахуватися як з фактом. Наше становище прикре і на Україні і тут за кордоном і через те ми можемо лише говорити про перспективи. Що робити? - це стоїть перед нами і тому будемо ближче підходити до конкретних рішень.

На цьому п. Міністр З.С. закрив нараду, скликаючи її на сьогодні о 4 годині.-

60

П Р О Т О К О Л

нарад Послів і Голов Закордонних Місій Української
Народньої Республіки, скликаних Міністром Закордонних
Справ А. НІКОВСЬКИМ у Відні 18-го серпня 1920 року

Продовження нарад 19-го серпня
1920 р. о 4 годині.

ПРИСУТНІ БУЛИ:

А. НІКОВСЬКИЙ	Міністр Закордонних Справ
Х. БАРАНОВСЬКИЙ	Міністр Фінансів
Г. СИДОРЕНКО	Посол в Австрії
Др. Р. СМАЛЬ СТОЦЬКИЙ	Радник Посла в Німеччині
М. БАСИЛЬКО	Голова Місії в Швейцарії
А. МАРГОЛІН	" " " Англії
М. СЛАВІНСЬКИЙ	" " " Чехо-Словащині
М. ЛЕВИЦЬКИЙ	" " " Греції
А. ЯКОВЛІВ	" " " Голандії і Бельгії
М. ГАЛАГАН	" " " Угорщині
С. ШЕЛУХИН	Сенатор
А. ШУЛЬГІН	б. Член Паризької Місії
Д. АНТОНОВИЧ	б. Голова Місії в Італії

1005
О 4-ій годині пополудні п. Міністр Закордонних Справ відкриває продовження сьогоднішніх нарад і дає слово п. Д. Антоновичу, б. Голові Місії в Італії.

П. Антонович каже, що польсько-український договір ми мусили підписати але мусили також і використувати його як слід. Тепер нам залишається вяснити, що приніс нам цей договір, чи користь, чи шкоду? На його гадку, цей договір можна було використати тут за кордоном далеко ліпше для нашої політики, але треба сказати, що на жаль він зовсім не був використаний. Наш Уряд мусить і далі триматися цього договору, далі його виконувати, але так само і використувати його при новій комбінації сучасної політичної ситуації; для нас очевидно вигідніша нова групировка: Англія, Німеччина і Італія і тому наша головна політична праця мусить бути направлена на Берлін, Лондон і Рим.

П. Міністр Фінансів Х. Барановський констатує, що всі стоять на тому ґрунті, що цей договір зробив для нашої справи багато і на його погляд не визнання нашої самостійности з боку Антанти не так важне для нас тепер, бо взагалі нам з тим визнанням нічого не приїде. Ми мусимо зробити всі можливі заходи для того щоби як найскорше ми мали змогу будувати власну Державу на своїй землі. Він стоїть за негайне порозуміння з Врангелем.

П. Сенатор С. Шелухин заявляє, що ми мусимо домагатися визнання нашої самостійности і надалі всіма нашими силами, бо се дуже важно для нашої політичної успішної роботи тут за кордоном, коли з нами будуть рахуватися як рівний з рівним. П. Шелухин приводить такий факт: коли ми купили майно в Америці, то мусили його ховати за спиною своїх кооператорів, бо з нами ніхто не хотів рахуватися як з державою. З визнанням самостійности України ми будемо суб'єктом державности, з яким мусять тоді числитися. Він стоїть проти ідеї союзу з Врангелем, бо, коли ми підемо з Врангелем, то буде гірше для нас як з Польщею. Врангель перше не є визнаний, як Уряд. Він мало чим відрізняється від Денікіна, бо оточує себе ворогами самостійности України, які залишилися коло нього після Денікіна. Наш союз з Врангелем - це похоронна контора для української державности.

11
П. А. Марголін, Голова Місії в Англії зупиняється над справою чорноморської федерації і, на його думку, участь Греції конче потрібна в цій Конференції. Тепер ми маємо перед собою, каже він, не Антанту, а лише поділ тенденцій: Росія неділима і Росія роздільна, Сполучені Штати стоять за Велику Росію і ставляться до нас гірше інших держав, бо Америка хоче мати цю велику Росію проти Японії. Наша Місія в Америці мало що зробила для нашої справи. Не треба забувати також, що французська політика часто міняється і самі головні мотиви цієї політики—це страх перед Німеччиною і через те французи хотіли б мати проти Німеччини або велику Росію, або велику Польщу.

П. Марголін стоїть за політичну лінію Англія, Німеччина і Італія. Тим більш, що англійський уряд стоїть за Галичину, а нашим обов'язком є також дбати і про судьбу Галичини. Це також йому зазначали і впливові англійці. Коли був заключений договір, то багато англійських часописів дуже прихильно писало про Отамана Петлюру і в той час ми мали багато приятелів у Лондоні. Ниніж у нас там не має жадного ґрунту для наших справ. Все таки українське питання не є цілком відкинене англійцями і визнання Врангеля Францією нам стає допомогою в Англії для нашої справи. На думку п. Марголіна Німеччина скоро явиться головним чинником на Сході. Керсон обвинувачує графа Тишкевича за польсько-український договір, який нині неприємний для Англії. Англія, Італія і Німеччина схилиються тепер ^вприхильности до большевиків і отже тим самим становляться проти нас. Тому то нам треба тепер же розпочати відповідну роботу з Німеччиною і зробити також відповідні представлення в тому самому напрямкові в Англії і Італії. Далі п. Марголін доводить до відома, що наш заступник Посла в Італії п. Мазуренко заявив Прем'єру коаліції, що український народ хоче і годиться на совітську владу. Що ж відносно політики Бельгії, то вона проти згоди з большевиками. Наші Місії а особливо в Парижу му сять енергійно розпочати свою працю і нам треба з усіма, навіть, і з Врангелем увіти в переговори. Так само нам треба зміцнити агітацію за нашу справу в Італії, Відні, Берліні і Америці. Ліга Націй ставиться до нас і до нашої справи досить добре, Дремонд пропонував подати ноту про визнання України, але потім після згоди з Поляками наша справа погіршила. Політична ситуація, яка сказалася в останні часи, вимагає від нас поділення праці

1105 і тому конче потрібно для цієї роботи негайно вислати відповідних людей. Що до акції з більшовиками, то треба було б також надіслати відповідних людей до Англії для переговорів з більшовиками. Далі п. Марголін оповідає про своє вражіння зустрічі з Струве в Спа. Ця зустріч зробила на нього неприємне вражіння. Є ще і такі чутки, що коли Врангель обійме побережжя Чорного моря, то російські діячі Мілюков і Струве мають план віддати його "українцям з Парижу": Моркотуну і К⁰. На його думку, наш уряд мусить негайно розпочати переговори з Врангелем. Так само ми мусимо негайно поставити на певну височінь наше Посольство в тих державах, які тепер відіграють роллю.

П. Міністр Фінансів Х. Барановський, висловлюючись про значення визнання держави, зазначає, що для того щоби правно і міцно стояти за кордоном, треба організувати силу там на місці. Він вважає також необхідним навязати переговори з Врангелем і на своїй землі твердо провадити національну справу і відбудову української нації. Нам треба використувати цей час. Зрозуміло, що форми і умови об'єднання з Врангелем залежить тепер від нього, а ні від нас, але коли ми там з'організуємося як слід і виявим свою реальну силу, то будемо мати можливість вимагати змін на нашу користь. Що торкається переговорів з більшовиками, то ми можемо їх вести лише неофіційно.

М. Славінський, Голова Місії у Празі, звертає увагу на те, що ми завжди говоримо про союз з різними державами, як рівний з рівним, з якою ^{сь} непевністю. На його думку, це є велика наша помилка, бо з нами на таких умовах ніхто не завяже жадного союзу. Наші політики мусять пам'ятати про це. Що до позиції на політичну лінію Англо-Німеччини, то він ставиться до цієї лінії і акції дуже обережно, бо Франція не зірве зносин з Англією і через те нам не варто так далеко з тим заходити. Те що нас б'ють є причиною, що так само і договори нас б'ють і це не нас лише одних. Німецький Прем'єр Сімон в розмові з більшовиками заявив їм, що Німці не відмовляються від Берестейського договору, це дуже важне для нас. Ми не можемо робити ні в Лондоні, ні в Парижі чисто закордонної політики, крім чисто інформаційного характеру. Що торкається Чорноморської федерації, то коли ми будемо мати за собою Грецію, тим самим пізніше придбаємо великого ворога-Турцію, землю і нарід якої захопили зараз Греки. Так само не

12
треба забувати і того, що певно скоро дойде до ревізії мирного договору. На його думку нам треба конче умовитися з Врангелем, щоби захопити в свої руки ці наші землі, на яких він зараз розпоряджається. Нам нема чого так боятися його, бо ми маємо вплив на Кубань, а через Кубань будемо мати свій вплив і на Кавказ. Треба також зговоритися і з Румунією, навіть, через де-які уступки, з'ясувавши їй користь нашого порозуміння. Що до переговорів з більшовиками, то, на його погляд, нам треба категорично поставити над цим крапку. Поки існує сучасна більшовицька влада, то Україна не може бути спокійною, бо їй завжди буде загроза з боку імперіялізму більшовиків. До того треба взяти на увагу, що більшовики до цього часу зовсім не бажали тут за кордоном вступати в які-то не було переговори з нашими ріжними діячами, хоча з боки цих останніх і були до цього попитки. Через те нам не-ма чого шукати перемиря з більшовиками. Примирити між собою нашу закордонну еміграцію на його думку, п. Міністру З.С. не вдасться. До того часу поки ми не будемо мати власної території і власної влади на ній, поки вся ця емігранти не повернуть назад на Україну, не буде абсолютно способів на це примірення. Утворення національного комітету зі всіх партій, які знаходяться тут за кордоном, так само неможливе, з тих причин, що розклад еміграції зайшов дуже далеко і лише події на Україні можуть дати тут лад. Цей національний комітет, який би виступав як приватна одиниця і вівби українські справи за кордоном, всеж таки мусівби конче стояти в порозумінню з Міністром З.С. і з тим Послом де такий комітет буде утворено.

П. Сенатор С. Шелухин обстоє те, щоби дефекти нашого договору з поляками були скасовані або виправлені нашим урядом. Не треба забувати того, що Польща має багато ворогів і через це ми цим договором придбали собі ще більше ворогів для нашої справи. Неопубліковання своєчасно нашим Урядом цього договору викликало за кордоном багато для нас неприємностей і непорозумінь. Що торкається переговорів з Врангелем, то останній робить до цього заходи лише з огляду на своє безсилля і тому нам треба бути з цим дуже обережними. Нам треба лише обезвредити його на нашій землі, алеж ми мусимо не забувати і того, що він має при собі тих самих ворожих для нас дорадни-

квів що і Денікин у свій час. Так що, коли і вести півговори з ним, то це треба робити дуже обережно, бо така спроба і заігрування з елементами, подібними Врангелю, на його гадку може привести нашу політику до краху. За всеросійські Установчі Збори нам нема чого боротися і через те нам треба уникати таких кроків, бо нам прийшлося в тому разі розпустити всі наші Посольства і т.и. Далі, коли ми хочемо бути суб'єктом міжнародного права, то тим самим ми мусимо і звертатися лише до суб'єктів цього права і домагатися від них визнання самостійної України. Що торкається останньої політики Франції, то вона в своїй сліпій ненависті до Німеччини сама йде до загубелю. З Америкою нам нема чого рахуватися. Нам треба як найширше розвинути таку акцію під лозунгом: "на благо самостійної України".

П. Міністр Закордонних Справ зазначає, що йому здається, що на зборах багато говорять про різні політичні комбінації та лінії. На його погляд наші представники і військо за довгий час своєї боротьби і праці придбали вже такий досвід, що переходючи на ту чи іншу ситуацію, ми завжди знайдемо і спільну мову і акцію для загальної спільної праці. Правда, є різні можливості і різні комбінації, але певно ніхто з нас не ставби на ту комбінацію, про яку тут так багато говорено. Не забувайте того, що коли нам приходится пристосуватися до тих чи інших подій, то ми завжди буваємо до цього неготові. Правда, на нас впливало ще й те що ми почували себе, завжди самотніми, але ж ми бачили також і як Франція зверталася до нас з різними пропозиціями. Далі п. Міністр З.С.т обговорює совітську політику за кордоном і признає, що вона своєю нехитістю і безсоромністю багато чого зробила і мала деякі успіхи. Нашої ж оригінальної української концепції за кордоном не було і це також являється одною з причин наших політичних невдач. Але, коли совітська Республіка хоче нас утопити, то хай не забуває що й ми маємо також спосіб утопити її. Не треба забувати того, що Україна кішить повстанцями. Що торкається обвинувачень за кордоном в погромах на Україні нас і спеціально нашого Отамана п.Петлюру то я можу заявити, що першим погромщиком був не п.Петлюра, а сам Льюїс Джордж і інші йому подібні. Цих погромів Головний Отаман не робив. П. Міністр З.С.цілком стоїть за утворення Національного Комітету за кордоном, який би

13

боровся тут за кордоном за українську державність і обстоювавби її інтереси. Що до не визнання України до цього часу Антантою, то, на його погляд, це не має жадного впливу, бо саме головне зараз є те, що ми тепер самі себе визнали. П. Міністр З.С. теж стоїть на тому, що польсько-український договір треба переглянути. В справі переговорів з Врангелем і наших до нього відношень п. Міністр З.С. заявив, що це дуже трудна для нас річ, бо ми маємо упевнення, що, на решті, Врангель нападе на нас. І тому ми не можемо ніяким чином перепустити через свою територію Врангеля для засмічення непевними елементами нашої людности, яка вже була раз засмічена через навалу Денікіна. Можна говорити з ним, лише за демаркаційну лінію і в цьому напрямку уже ведуться нашим Урядом переговори з ним. Чи так, чи сяк, а Врангель мусить звернутися до нас, щоби забезпечити тил своєї армії. В цьому і лежить наша сила і Врангель це добре розуміє, шукаючи порозуміння з нами. Що до переговорів з більшовиками, то такі переговори можуть бути ведені, але не офіційально і лише нашими більшовиками, або тими які пристали до них. Що торкається нової лінії і Німеччини, то нашим Есерам варт було б виїхати туди для певних непорозумінь. Торкаючися емігрантів за кордоном, п. Міністр З.С. висловив свою думку, що наша еміграція не може дати великої праці на Україні, бо це здебільшого нездібний до праці елемент. Ми стоїмо тепер на ґрунті самостійности України і через те переговори з більшовиками ми мусимо обстоювати самостійність України. Це єдина лише відповідь нашого народу, і через те при заключеннях договорів з політиками наша самостійність мусить в тих договорах явно бути зазначена. Те саме було зазначено і в польсько-українському договорі. П. Міністр З.С. прочитає при цьому той уступ договору з поляками де зазначено про самостійність України. Таким чином, зазначає п. Міністр про федерацію з Росією не може бути розмови. Що торкається договору з Польщею, то він при всіх його дефектах дав нам стільки, скільки ми за весь час нашої державности не мали. Треба пам'ятати, що Польща і буде дальше істнувати і що цей союз буде і далі продовжуватися. Далі торкаючися роботи нашої еміграції за кордоном, п. Міністр заявляє, що найбільшим ворогом для України за кордоном є самі Українці емі-

Воб

гранти і наш, як і всякий інший Уряд, не може спокійно дивитися на опозицію різних закордонних груп. Це вбиває українську державність і унеможливує успішність державної роботи і праці за кордоном. Тому п. Міністр стоїть за утворення такого Комітету, який би міг підтримувати і консолідувати нашу державну працю, стоячи в повному контакті з Урядом. Не має в Європі жадного народу, який би, на думку, п. Міністра, відносився до нас добре, бо самим головним є те, що ми не маємо тепер засобів до оплати. Тепер не може бути і розмови про товаро-обмін ізза зруйнованости комунікації і з других різних причин. Але можу певно сказати, що нарешті ми все таки досягнемо свого і збудуем свою Україну так, що її будуть поважати всі. Крім того, входячи в контакт і договори з малими державами і утворюючи самостійну Кубань, ми тим самим збільшум свою силу. Наприкінці п. Міністр З.С. зазначає, що польсько-український договір є фактом, з яким нам треба погодитися і вносить таку формулу: **" ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ ДОГОВІР Є ФАКТ ПОЗИТИВНИЙ, А ПОЛЬСЬКО-УКРАЇНСЬКИЙ СОЮЗ Є РІЧ МОЖЛИВА Й ДАЛІ, АЛЕ НЕ ЄДИНА В НАШІМ ДЕРЖАВНІМ СТАНОВИЩУ "**.

Ця формула приймається одноголосно учасниками нарад.

П. М. Славінський, Голова Празької Місії, з'ясовує ті великі труднощі, які зустрічає наше визнання з боку держав і приводить, як приклад, розмову з американським Послом, який йому дослівно сказав таке: "... не думайте, що вас українців так легко визнати. Вас не 2 мільйони, а вас 30-40 мільйонів. Ви можете з'єднатися чи з Турками чи з кимсь іншим. Ви можете заснувати таку нову велику державу, про яку ми не можемо знати де і з ким вона піде". На цьому п. Міністр Закордонних Справ закриває наради і призначає їх продовження на завтра на II годин ранку

14

П Р О Т О К О Л

нарад Послів і Голов Закордонних Місій Української Народньої Республіки, скликаних Міністром Закордонних Справ А. НІКОВСЬКИМ у Відні 18-го серпня 1920 р.

Продовження нарад 20-го серпня 1920 р.

о 11-ій годині

ПРИСУТНІ БУЛИ:

- А. НІКОВСЬКИЙ — Міністр Закордонних Справ
- Х. БАРАНОВСЬКИЙ — Міністр Фінансів
- Г. СТОДОРЕНКО — Посол в Австрії
- Др. Р. СМАЛЬ-СТОЦЬКИЙ — Радник Посла в Німеччині
- М. ВАСИЛЬКО — Голова Місії в Швейцарії
- А. МАРГОЛІН — " " " Англії
- М. СЛАВІНСЬКИЙ — " " " Чехо-Словаччині
- М. ЛЕВИЦЬКИЙ — " " " Греції
- А. ЛІСОВЛІВ — " " " Голландії і Бельгії
- М. ГАЛАГАН — " " " Угорщині
- С. ШЕЛУХИН — Сенатор
- А. ШУЛЬГІН — член Паризької Місії
- Д. АНТОНОВИЧ — б. Голова Місії в Італії

1405
На повістці дня справа фінансової Конференції в Брюсселі.

П. Яковлів, Голова Місії у Голландії і Бельгії, гадає, що Україна повинна взяти участь в цій Конференції і пропонує подати до цієї Конференції меморіал. Ця Конференція має тим більш значіння для України, що в ній беруть участь не дипломати, а фінансісти, які можуть мати инший погляд на українську справу. В цій справі Яковлів звертався до Посла п. Порша і Міністра п. Мартоса, але жадної відповіді від них не одержав. (Пізніш він дістав меморіал, здається від Даскалюка.) Йому були обіцані також і инші матеріали. До цього меморіалу п. Яковлів додав економічні бюлетені гаагського пресового бюро. Ці бюлетені складаються із статей на окремі теми, напр. про хліб, цукор, заліза, і мали великий успіх за кордоном. (Проект меморіалу написано дуже гарно.) П. Яковлів запитує, як буде представлена Україна на Конференції, яка має відбутися в Брюсселі 24-го вересня.

П. Шелухин гадає, що треба використати всі можливі шляхи, щоб взяти достойну участь на цій Конференції.

П. Яковлів, на запитання п. Міністра З.С. про те, як він уявляє собі участь України на цій Конференції, каже: треба послати туди не дипломатів, а фінансістів. Найліпше було б, коли б мали змогу поїхати п.п. Барановський, Тимошенко, і Даскалюк, як фахівці, і п. Яковлів, як голова місцевого українського представництва. Один з них повинен мати уповноваження подати меморіал. Видання книжки буде коштувати до 5000 франків. Гр. Тимкевич читав цей доклад і казав, що французська мова його тексту не вимагає жадних поправок.

П. Барановський, Міністр Фінансів, гадає, що меморіал має подати посол. П. Тимошенко може цілком случайно взяти участь в цій Конференції, але Міністру Фінансів не випадає бути на ній присутнім.

П. Міністр Ніковський пропонує в такому разі послати пана Франкфурта.

П. Мін. Барановський не вважає його добрим фінансістом.

П. Мін. Ніковський думає, що затвердити делегатів на цю Конференцію і відпустити потрібні кошти має Міністерство Закордонних Справ.

Далі підносяться питання про засновання НАЦІОНАЛЬНОГО КОМІТЕТУ для оборони українських інтересів за кордоном.

15

П. Міністр Ніковський вносить пропозицію заснувати цей Комітет на таких принципових основах: 1. Державні інтереси мусять стояти по-над партійними і Національними по-над класовими; 2. Парламентаризм; 3. Земельна реформа, не передрішуючи питання чи земля повинна перейти до селян без викупу чи за викуп, і 4. Національна рівноправність.

П. Міністр не вважає в даний момент можливе входити ^в ближче обговорення заснування такої групи, а також обговорювати її працю детально.

П. Мелухин вважає дуже потрібним заснування такого Комітету і гадає, що він може бути корективом до крайностей Конгресу і протипагою Національному Комітету, який на чолі з Моркотуном працює проти України. Але хтось мусять взяти на себе ініціативу заснування цієї організації.

П. Міністр Барановський висловлює свій сумнів відносно персональних переконань членів українського громадянства за кордоном і вважає утворення такого Комітету при допомозі Уряду недоцільним.

П. Міністр Ніковський зауважує, що і за кордоном є люди, які складають іспит національної зрілості і сподівається, що праця цього Комітету викличе повагу і співчуття до нього і дасть можливість ширше розвинути свою діяльність. П. Міністр згоджується, що доручати ініціативу заснування цього Комітету урядовцю є дійсно недоцільним.

П. Посол Славінський признає потребу заснування Комітету, який-би боронив зазначені п. Міністром точки. Цей Комітет може виступати якколи і проти Уряду, коли не проти теперішнього, то може проти майбутнього. Опозиція не є завжди шкодливою. Друга точка першого пункту, по думці п. Посла, буде перешкодою для соціал-демократів вступити до Комітету, але вони можуть працювати і поруч Комітету, не підписуючись під його рішеннями. Де-які групи людности є і проти парламентаризму. Можна вибрати людей згідно з зазначеними пунктами, але не треба робити ці пункти обов'язковими. Комітет не може існувати без матеріального підтримання з боку Уряду. Уряд може не сам утворювати Комітет, а звернутися до де-яких громадян і запросити їх зложити цей Комітет. Боятися Комітету урядової марки не має рації і треба звестися відносно нього з Національно-Державним Конгресом, який пере-

1500
слідуює спільні цілі.

10

П. Міністр Ніковський, на увагу п. Шульгина, що громадський Комітет за кордоном повинен мати гроші, відповідає, що гроші треба брати з представництва і що до цього часу всі акції за кордоном, як "Боля", "Боротьба", "Український Прапор", і т.в., провадяться на державні кошти. Для партійних людей, які захочуть працювати в Комітеті, можуть бути певного роду застережені." Про цю справу" - сказав п. міністр - "я буду говорити в Тарнові і по другому приїзді до "ідня повернуся ще до неї". Ініціативу заснування Національного Комітету можна буде доручити і громадським колам.

Накінець нарад обмірковуються питання про СКОРОЧЕННЯ ПОСОЛЬСТВ.

П. Шелухин каже, що однієї з причин призначення великої кількості урядовців до Посольств і Місій було бажання дати молодим людям можливість ознайомитися за кордоном з дипломатичною службою. Але це вийшло на зло: ледви чи десята частина цих урядовців навчилася чому небудь. Переважна частина їх марно протратила і час і гроші за кордоном. Не зважаючи на велику кількість урядовців, Посольства не працювали як слід і між ними не було потрібного зв'язку. Посольства витрачали марно без всякого ладу багато грошей. В паризькій Місії грошове господарство було поставлено дуже зло. Тижкевич брав гроші і не здавав рахунків, тому я і перестав бути скарбником. При від'їзді п. Посол Сидоренко не здав рахунків на 66.000 франків, а Дідущок на 200.000 франків. Між Окуневським і правською Місією заплуталася 50.000 франків. Взагалі гр. Тижкевич робив шкоду Українській Республіці і не провадив своєї праці чесно.

П. Міністр Ніковський зауважає, що гр. Тижкевич зробив все що він міг зробити. Він хоч спромігся навізати зносини переважно з аристократичними колами Франції. Донесення п. Шелухина п. Міністр З.С. читав, але там не приведено вичерпуючих підстав і не доведено документально нечесність поступовання Тижкевича.

П. Шелухин: "А маю документи".

П. Посол Сидоренко заявляє; "Документи відносно 66.000 франків я передав при моїм тимчасовим від'їзді в Парижу самому п. Шелухину, бо гр. Тижкевич сам не приймав грошових звітів. Решта докумен-

16
тів залишилося в Парижі і підлягає здачі.

П. Посол Славінський заявляє, відносно зауваження про Окуновського і правську Місію, що 50.000 Франків в мене і мали якесь відношення до Окуновського, але до правської Місії ніякого.

П. Посол Балаган говорить, що коли вже треба поскорочувати або і скасувати Місії, то треба всеж зважати на те, щоб не втратити тих традицій, які були ці Місії, треба вживати, так мовити, екстенсивного способу представництва і передати функції стосованих Місій сусіднім українським Місіям.

П. Міністр Піковський гадає, що здобутки українських Місій за кордоном в ніякому разі не можна втрачати. Передавати наше Представництво полякам ми не можемо. Не можна передавати його і представникам чужих держав, особливо таких функцій українських Місій, як виставлення паспортів, бо на цьому ґрунті можуть виникнути всякого рода надумиття. (Український вплив за кордоном треба збільшити поширенням пропаганди. І треба zorganizувати і розвинути, а евентуально призначити начальника закордонної пропаганди.

П. Посол М. Левицький вважає, що наші представництва необхідні не лише в Румунії, а в інших державах Балкан Місії в крайньому разі можна скасувати.

П. Посол Шульгин пропонує обговорити бюджет Посольств разом і він стверджує, необхідність українських Місій всюди, де вони існують, але вважає можливим скасувати Місію в Греції, Данії, Польщі і рахує цілком необхідними Місії в Чехії, Болгарії, Туреччині і Румунії, не говорячи вже про великі держави. Він вважає можливим сполучення менших Місій з більшими, але неможливим скорочення таких Посольств, як Віденське, до 3 або Берлінське до 4 - 5 осіб.

П. Міністр Піковський каже, що ми не можемо тепер сконстатувати квоту грошей, яка стоїть нам до розпорядимости за кордоном і тому треба йти шляхом тимчасово скорочення Місій і Посольств.

П. Посол Славінський каже, що ми мусимо бути ощадними, але Уряд мусить вишукати нам гроші. Треба розрізняти людей по їх якості, призначати більш здібних до більш відповідної ^{аль} праці в політиці, а більш бюрократичних до консульської; а там де цієї роботи нема, треба посадити до чужого представництва свого урядовця так, як це нім-

1600
ці садили свого урядовця при європейських посольствах.

П. Радник Смалъ Стоцький каже, що наші представництва треба реорганізувати, зробити менш важкими, але більш еластичними, коли змінюється політична ситуація, то й ми мусимо змінитися. Місії треба реорганізувати на основі сфер впливу: перше Франція, Іспанія, Португалія і Бельгія; друге, Німеччина, Голландія і Північні Держави; третє, Румунія і Балканські держави. Крім того наші представництва треба концентрувати там де є наші приятелі. Треба завести інституцію почесних консулів. Посли в головних державах мусять мати акредитиви і для менших держав. Скорочувати персонал Посольства не можна, бо праці в них збільшується.

П. Посол Марголін звертає увагу на те, що менші держави бувають иноді настроєні ворожо проти більших і наші представництва в такому випадку не може бути спільним для таких держав наприклад в Румунії і Греції, або в Польщі і Литві.

П. Міністр Ніковський прочитає циркуляр про скорочення і скасування Місій.

П. Міністр Барановський висловлює побоювання, що скасування Місій може відбитися зле на долі українців у відповідних державах і пропонує в крайнім разі доручити охорону українських інтересів іншим консулам, але не полякам.

П. Посол Яковлів зазначає, що передача права на видання паспортів неможливо, бо таких паспортів ні хто не буде поважати. Скасування Місій в Голландії і Бельгії зробилоб велику шкоду Україні.

П. Посол Славінський каже, про незручність інституції радників і пропонує замість радника мати першого секретаря, а замість аташе урядовця. Це поліпшить і економічний стан Посольства. П. Посол Галаган вважає неможливим існування лише сього представника держави бер урядовця, зазначаючи, що Посол не може сам провадити канцелярської роботи.

П. Шелухин боронив інституцію радників, але пропонує замінити аташе перекладчиками. Для Румунії і Чехо-Словацьчини він вважає, що досить по 4 особи на Посольство, а для Угорщини - 3. В Парижі треба з'єднати місцеву Місію з Мировою Делегацією.

П. Міністр Ніковський зазначає, що Делегації треба творити

14

для кожної спеціальної потреби: Марголін є для Англії, Василько для Німеччини, Тишкович-для Франції, Саліковський для Національних держав і для кожної Делегації потрібні свіжі сили.

П. Посол Яковлів стверджує незручність інституції атше і пропонує замінити їх старшими урядовцями і надати Головам Місії право брати урядовців з вільного наряду.

П. Радник Смаль-Стоцький зазначає, що в самих консульських відділі Берлінського посольства працює 3 осіб. Радник вважає необхідним посаду радника з огляду на призначення Європи до цієї дипломатичної інституції.

П. Посол Антонович пропонує не устанавляти штатів а устанавити бюджет і дати Голові права поділяти суми ції пристосовувчись до місцевих умов. Він звертає увагу на особливу важність парламентаризму в Італії і на необхідність зносин з тамтешніми парламентаріями. Він погоджується на консульства в менших державах і звертає увагу на неможливість з'єднання представництв для таких держав як наприклад, Польща і Литва.

П. Шумьгин заявляє, що пресоє бюро є в певній мірі самостійною організацією і їх не можна його змішувати з Місією. Делегації не можуть бути постійними. Головою Делегації може бути або міністр, або його Товариш, але вони мають право і передавати свої уповноваження.

П. Посол Яковлів пропонує ввести плату за паспорти в бюджет Посольств.

П. Міністр Барановський звертає увагу на абсурдність обчислення бюджетів Посольств в Гривнях, коли вони виплачуються в різних валютах.

П. Посол Сядоренко зазначає, що паризська делегація є юридична особа рівна іншим мировим делегаціям і її треба залишити, як юридичну особу і поставити на її чолі Міністра Закордонних Справ.

П. Посол Славінський каже, що треба українські пресоє агентства звязати з іншими європейськими агенціями. Потрібні і пресоє ві органи в межах самих Посольств. Потрібні великі агітаційно-інформаційні бюро.

П. Радник Смаль-Стоцький пропонує поставити пресоє службу на пів комерційний ґрунт.

1705
П. Посол Васильков підносить заслуги мюнхенського консульства, яке дуже добре провадить консульську роботу, а разом з тим коштує не більше 6000 марок місячно.

П. Міністр Ніковський заявляє, в справі фінансування Місії, що справа видання Україні знаків державної скарбниці стоїть добро і по одержанні цих фондів можна буде з них фінансувати і закордонні представництва. П. Міністр обіцяє просити і Уряд про асигнування якоїсь суми на закордонні Місії.

П. Посол Василько каже, що він дивиться на фінансову справу взагалі досить оптимістично. За який час можна буде дістати гроші, але не раніш першого вересня. А між тим деякі Місії сидять зараз без грошей, як наприклад, така важна для нас паризька Місія з Гр-Тиховичом на чолі. Він запитує, чи не мігби п. Міністр дістати для цієї Місії якої небудь суми від поляків.

П. Міністр Ніковський пропонує Головам Місії подати негайно проекти скорочення Місії і обрахунки на 4 місяці вперед, висловлюючи при цьому надію, що можна буде дістати якусь суму французьких франків для пропаганди в Європі і для подорожі Міністра.

П. Посол Галаган заявляє про цілковиту неможливість провадити роботу далі без грошей і питає, що він має робити з урядовцями, яким він не може виплатити утримання. Подібну заяву роблять п. Славінський і п. Стоцький про Шведську Місію.

П. Міністр Барановський заявляє, що він може виплачувати лише по документам підписаним, п. Міністром Ніковським, бо рахунки Посольств з Міністерством дуже заплутані.

П. Міністр Ніковський з задоволенням констатує, що на Конференції він знайшов щось ліпшого ніж те, чого він міг читати, судячи по настрях еміграції. Він побачив у Послів спільну платформу і має намір працювати на ній, а це дає йому надію, що закордонна праця може добре налагодитися і добре розвинутися.

На цьому П. Міністр Закордонних Справ А. НІКОВСЬКИЙ оголошує закінчення наради Послів і Голов Закордонних Місій У.Н.Р. закінченими.

Самозапис
Промисловий неформальний
Вісник
Вісник передає

Григорів